

ΠΡΟΣΩΠΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

Ο ΜΑΤΣΟΥΚΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗ ΟΨΙ

ΑΙ ποίος Έλλην δέν γγνωρίζει τόν Ματσούκα και ποία έλληνική γωνία δέν άντέχισε άπό τή πατριωτική τραγούδια του.

'Εδω δέν θα τόν κρίνουμε ούτε ως έθναπόστολο, ούτε ως πατριώτη, χαρίζοντα «Νέες Γενεές» στις νέες γενεές, άντιτορπιλικά, κανόνια και άεροπλάνα.

Μάς συγκινεί πολύ τó έργο του «Λευκού Σταυρού». Χιλιάς πεντακοσίας πενήκοντα έλληνικά όργανά πολέμου, έπρωίκισε ή ύπάνδρυσεν. Και πενήκοντα Γαλλιάδας, όφρανεξ Γάλλων στρατιωτών πού έπεσαν στή Μακεδονική μέτωπο, κατά τόν μεγάλον πόλεμον.

Τό Έγγραφεϊον των Έξωτερικών της Γαλλίας, τού έστειλεν ένα θαυμάσιο λεύκωμα έγγνωμοσύνης. Μέσα σέ λευκό δέμα, με τή έθνικά της Έλλάδος χρώματα άπό μιá φωτογραφία της όφρανης, μιá φωτογραφία της πατρίδος της, μιάν ευχαριστήριον έπιστολήν της και τήν ιστορία της ζωής της, και ένα ποιοποιητικόν τού σχολείου δπου φοιτή ή τού Προέδρου της Κοινοτύπος της πατρίδος της, περί της ζωής και της διαγωγής της.

Και έπιστολάς συγχαρητήριους, ευχαριστήριους των τότε κυβερνητών της Γαλλίας, πολλών λογίων και διανοουμένων της, και πολλών πολιτικών της έλαβε.

Δέν ξεχουμε, άν έλαβε ποτε, άπό της 'Ελληνίδες, μιá ευχαριστήριο, ή μιá συγχαρητήριο έπιστολή στήν έορτή του.

Θά μάς πητε, ότι αυτά εινε ζητήματα πρωτοβουλίας τού Κράτους.

Τό Κράτος έδω ήρήθη μιάν ελαχιστην σύνταξιν, εις τόν θουσίσαοντα τήν ζωήν του, σέ μιá πατριωτική ιδέα...

Γεννήθηκε στήν 'Υπάτη και οσοδώρα τή Νομικά.

Δίπλωμα, έννοείται, ποτέ δέν πήρε.

Τά πρώτα του ποιήματα ειχαν κάτι άπό τήν Δημοτική Μούσα, άπό τού Κρυοτάλλη τήν καθάρια έμπνευσι.

Τά κατοινά του, τά πατριωτικά, δέν φθάνουνε τά πρώτα.

Μιά εξαντληθείσα και δυσεύρετος σήμερα εκδοσις ποιημάτων του, τó 1899, τή «Γλυκοχαράγματα», έχει μερικά τραγούδια, πού θα ζήσουν.

'Επειτα τόν παρέοσαν ή ανάγκη της πατρίδος και έγεινεν ό «βρόδος» της, ή όπως τόν εξαγκητήριον ό Γαβριηλίδης «ό έθνικός κομί βοαγιαζέρ». 'Επήρε ένα «ιγάρι» εις τούς ώμους, μιá σημαία παραμύσκαλα, ένα χοντρά μπισοτύνη εις τó χέρι και τράβηξε.

Πού πήγε ;

'Οπου ήσαν Έλληνες πεσμένοι, γιά ν' άνυψωθούν, Έλληνες άτοκαρωμένοι γιά νά ταναθούν, Έλληνες πικραμένοι γιά νά έλλισουν.

Εις όλους τούς πολέμους πρώτος και καλλίτερος.

Εις τόν πόλεμον τού 1897 έθελοντής ό Ζαχαρίας Παπαντωνίου, γράφων τότε άνέκδοτα τού πολέμου, αναφέρει τó εξής ώμαίο.

Στή μάχη τού Δομοκού, ό λοχαγός ειχε διατάξει «πύρ» και ό ίως ένας δεκανεύς, ό Σπύρος ό Ματσούκας, δέν ποροβολούσε,

— Δεκανέα, γιάτι δέν ποροβολείς ;

— Δέν με διατάξατε.

— Δέν άκουσες «πύρ όμαδόν» ;

— 'Επρεπε νά πής «Σ π τ ρ' όμαδόν»,

Σάν πέθαινε ή μητέρα του, τόν κάλεσε και τού άφηκε τήν εξής και μόνην διαθήκη ή όποία εινε και ό καλλίτερός του χαγκηρισμός :

— Παιδί μου, πρόσεξε στήν ζωή σου, νά μιλάς μόνον με άνθρώπους πού νά έχουν και καρδιά και μυαλό.

— Γιατι, μητέρα ;

— Γιατι άν έχη μόνον μυαλό και δέν έχει καρδιά, θα σέ πάρη γιά βραγονήτη, άν έχη μόνον καρδιά και δέν έχει μυαλό, θα σέ περάση γιά κοτό !...

Στους Βαλκανικούς πολέμους πρώτος πάλιν και άκράτητος. Εινε ό πρώτος έφευρών τήν κοπήν των χαρτονομισμάτων. Γιά νά οικονομήση όλους τούς στρατιώτας, έκοψε όσα πεν-

τόδραγμα ειχεν άπάνω του, στή μέση, και τή μοιράζε.

Στόν Έθρωπαϊκό ζήτησε άερόπλινο, τή μεσολαβήσει τού τότε Νομάρχου Φλωρινής, άπό τόν Γάλλο στρατηγό 'Ανρύ, και βομβάρδισε τούς Γερμανοβουλαγάρους.

Κατόιν άγόρασε κατακόκκινο χαρτί, τó έκοψε εις τεμάχια τετράγωνα, έγραψε άπάνω «Φτού σας ! 'Εδω εινε τή νεϊτά και ή λεβεντιά» και ετοιμαζότανε νά ρηή με άεροπλινο, νά βομβαρδίση, με τή αιματόχρωμα αυτά χαρτιά, ένα δειλινό τούς άθηνάιους πού θα ήσαν μαζωμένοι στή Ζάππειό τους και στή Σύνταγμα.

'Αλλά δέν τόν άφίκαμε.

Τό Σερβικό έπιτελειό, μετá τή βομβαρδιστικά κατορθώματα του, τιμής ένεκεν, τού έκαμε τραπέζι. Τόσον ένθουσιασθηκαν άπ' αυτόν, πού ένας Σέρβος Μητροπολίτης, παρεκλίσειεν νά τού επιτραπή νά σερβίση αυτός τόν Σπύρο τόν Ματσούκα. 'Οσάκι δέ τού παρουσίαζε τή λοπάδα των φαγητών, τού έλεγεν και ένα φαλυδόν εκκλησιαστικόν έλληνιστι.

'Ηταν τά μόνα έλληνικά πού ειζευρε.

— «'Αξιον έστιν, ως άληθώς μεγαλύνομέν σέ !»...

'Οτι δικό του έχει, τó μοιράζει.

'Οτι δέν μοιράζει, τού τό... πέρνουν.

Μιά φορά φορούσε ένα ώραίο μεταξάτο γιλέκο. Εθρήκε στόν δρόμο του, τόν Γιώργη Βουτιναϊ, μόλις έλθόντα εκ Σεργών, όπου ήτανε Νομάρχης, και τόν κάλεσε σέ τραπέζι στόν 'Αβέρωφ.

Αρού έφαγαν, τού λέγει ό Βουτιναϊς, έπιτακτικώς :

— Τώρα, Σπύρο, γόθσου.

— 'Ο Ματσούκας δέν κατάλαβε καλά.

— Γόθσου, ειπα, τι κυττάς ;

— Γιατι νά γόθω ;

— Δέν έχει «γιατι», Γόθσου, ειπα !

— Μά εινε κόσμος !

— Μήν τούς λογαριάζεις.

— Νά πάω μέσα νά γόθω ;

— 'Οχι, νά γόθης εδω.

Τι νά κάνη ό Ματσούκας, βγάζει τó σακκάκι του.

— Τώρα βγάλε και τó γιλέκο,

'Εβγαλε και τó γιλέκο.

— Φέρε τó γιλέκο εδω.

Ο Ματσούκας τó έδωκε.

— Τώρα ντύσου, τού ειπε. Δέν θέλω άλλο, σέ ευχαριστώ. Τό γιλέκο μου άρξοει και σού τó πέρω. Πηγαίνει πολύ με τó κοστούμι μου, ένω με τó δικό σου δέν πηγαίνει...

'Επειτα άπό τριάντα χρόνια οι Έλληνες, άνεγνωρίσαν τó έργον του, άψού τόν ύβρισαν και τόν δηλητηρίασαν,

'Ο Ματσούκας λημονεί τις δαγκασιές ;

'Ιως και ναι, ίως και όχι.

Σ' ένα ποίημα όμως πού έκαμε προχθές, στόν 'Αγιο Σπυρίδωνα τού Πειραιώς, και τó όποιον δημοσιεύθηκε στή «Σφαϊρα», αναφερόμενος εις τó γνωστό θαύμα τού άγιου Σπυρίδωνος, πού μετέβαλε τó φεϊδι εις χρυσό μπισοτύνη, τόν παρακαλεί, νά μεταβάλλει όσα φείδια εθρέθηκαν στόν δρόμο του, εις εφβδους χρυσάς, γιά νά τις... χαρίση στόν «Λευκό Σταυρό».

Τι ώραιον εκείνο πού έκαμε πρό τινος καιροϋ, εις ένα γέρον στρατηγόν δηλητηρίασα τó Κράτος, χόσαντα και τά δύο του, σκεδόν, παιδιά εις τούς πολέμους, λημονηθέντα έπειτα και ύποφέροντα και οικονομικώς εσχάτως !

Παρουσιάσθη ένα μεσομέρι ζαφνικά.

— Στρατηγέ μου, τού ειπε, σού φέρω δέκα φύλλα δάφνης.

Τού άφηκε δέκα χιλιόφραγκα και εξηφανίσθη, ένω ό στρα-

'Ο Ματσούκας έν τή μέση νεοϋπάνδρων τού «Λευκού Σταυρού»

ΑΠΟ ΤΑ ΒΑΘΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ο ΟΔΟΝΤΑ ΑΝΤΙ ΟΔΟΝΤΟΣ

(Βυζαντινή διήγησης)

Ο αυτοκράτωρ Θεόδωρος ο Λάσκαρης, φορώντας πλέον ρόσα καλογήρου, πεσμένος ταπεινά, άπάνω εις την τέφρα, τή χέρια σταυρωμένα έχοντας επάνω εις τή στήθος, έπνεε τή λιοιθία.

Ξομολογήθηκε, μετέλαβε, προετοιμάσθηκε για την φοβερή στιγμή, και γυνωβηθείς πλέον από τή άνωθλινο μεγαλείο, εύχαριστώσας θά έτεινε τή χέρια του στήν θάνατο, εάν δέν τόν βασιύνιζε ή ιδέα τού παιδιού του 'Ιωάννου, ένδς άτυχούς πλάσματος έννεα έτών, πού θά τού σύγγριβε τή κεφάλι, εάν από τώρα τού έβαζε τή στέμνα της Νικαίας.

Ο αυτοκράτωρ έκλαιε και ειχε μεγάλο δίκπο. Τό δυνατό χέρι, πού θά στήριζε και ύποστήριζε τή διδάχη, στού 'Ιωάννου τή κεφάλι δέν ύπήρχε πουθενά. Και ό άτυχος πατέρας, μόνον φανατικούς έχθρους, διέκρινε κοντά του.

Ποιον και ποιον να έμπιστευτήν ; Τόν Γεώργιον 'Ακροπολίτην ;

'Αλλά αυτός, δέν θά λπομόνησε, βέβαια, ποτέ στή κατά διαταγήν τού αυτοκράτορος, ειχε μαστιγωθεί σάν δούλος,

Ο Μυσαλίων ; 'Αλλά αυτόν τόν πέταξε με περιφρόνησι εκτός τού Συμβουλίου.

Ο Μιχαήλ Παλαιολόγος ; Καλός εινε αυτός, αλλά θά τήν λπομονούσε άραγε, κάποια όλεθρία νύχτα ;

'Αλλά ίσως και να τήν λπομόνησε !... Ποιός ξέρει ;... Ο αυτοκράτωρ, μόνον μιá φορά, εφάνηκε σκληρός σ' αυτόν...

— Ο Μιχαήλ, εινε γενναίος, φώναζε. Κράζατε τόν Μιχαήλ Παλαιολόγον ! Σπεύσατε !...

'Ενας από τούς φύλακας, πού παρότεκεν βγήκε, και σέ λίγο γύρισε, ακολουθών τόν Μιχαήλ Παλαιολόγον.

Ο Λάσκαρης, ύμα ειδη τόν Μιχαήλ, έννευε στούς άλλους, να τούς άφίσουν μοναχούς. Οι δύο άνθρωποι, κοιταχθήκαν άφωνοι, κάμποσα λεπτά της ώρας.

Πρώτος μίλησεν ό αυτοκράτωρ.

— Μιχαήλ, ειπέ μου, με μισεις ;

— Ναι.

— Και όμως σέ προσκαλώ σέ μιá επίσημη και ιερή στιγμή... Στήν ώρα τού θανάτου μου, για να σου ζητήσω μιá χάρη, μιá μεγάλη εύεργεσία.

— Προσκαλεσι έμέ, γιατι ξέρεις ότι άλλος, εινε αδύνατον να σου τήν χάρη.

— Μιχαήλ, πάντοτε σέ αγαπούσα. Τό γνωρίζεις.

'Ενα μικρό και ειρωνικό μειδίαμα συνέστειλε τή χείλην τού Παλαιολόγου.

— Μιχαήλ, μην κρίνης άσotteρά, τήν προς σέ διαγωγήν μου. 'Εάν βασιλεύσης και σού χαμμιά φορά, (ό Θεός και οι άγιοι, να

τηνός έλεγε πίσω του : — Σπύρο, σού μόνον είσαι ή πατριδα ;

Κάποιος έξυπνος τού είπε μιá ημέρα : — Καϊμένη Σπύρο, όλο καρδιά είσαι ! Και ό Ματσούκας τού υπάκουσε : — 'Εχω και λίγο μυαλό για να μη λέω κοιταμάρες !

Μιá φορά κατι πλούσιοι νέοι έδιδαν τραπέζι εις τή όποιον παρεκάθησε και ό Ματσούκας. Φαγητά, ποτά, όλα πλούσια και άκριβά. 'Όταν όμως έπλήρωσαν και σπκώθηκαν να φύγουν, έδωσαν για ποδή-μποδή, στήν γκαροσί μιá... δραχμή.

Ο Ματσούκας βγάζει και τού δίνει πενήντα δραχμές.

— Τι κάνεις αυτό ; τού λέν εκείνοι.

— Πληρώνω τήν έξοδό σας, τούς άπώντισε.

Να και ένα ανέκδοτο τρ τρυοδι του, για τήν ματαιότητα και μαροζέπτα τού κόσμου :

Σέ τίποτα ό άνθρωπος, τίποτα δέν στήριζει, ότ' ώμορφαινει σημερα, αυτος τ' άσχημίζει.

Καλόγηρος άγράμματος στού κόσμου τή ψαλτήρη, χαρά και λύπη, πίνει τα στή ίδιο τή ποτήρη...

Και εκείνο τή θαυμάσιο : Τού 'Ελληνος ό τρά-χηλος, ζυγόν δέν ύ- [υποφέρει] μόν' ύποφέρει τις σβερμιές νύχτα και [μεσημέρι... Σ.

σέ φυλάζουν από τέτοια συμφορά), τότε θά μάθης πόσο δίκπο ειχα όταν σ' εφυλάκισα, όταν μου λέγαν : 'Ο Μιχαήλ επιβουλεύεται τή στέμνα σου, επιβουλεύεται ακόμα τή ζωή σου, εινε νέος, εινε εύγλωτος και τόν αγαπάει ό στρατός...' 'Αλλά, άφωσέ με, σέ παρακαλώ να τελειώσω, αι στιγμές μου εινε λίγες και γι' αυτό εινε πολύτιμες. 'Ακουσέ με. Πειθαίτω και άφίνω ένα παιδί. Τέκνον άνευ προστασίας και ύποστηρίγματος... Σε διορίζω κηδεμόνα του μετά τού Μυσαλίωνος. Τόν δέχεσαι αυτόν τόν τίτλον ;

— Δέχομαι.

— Και όρκίζεσαι άπάνω στή νεκρική μου τή κρεββάτι, και ένώπιον ακόμα, τού Θεού, ότι θά είσαι ένας φιλόσοφος πατέρας για τόν γνιό μου ;

— 'Ακουσε, αύριο, έπειτα από τήν κηδεία σου, θά φωνεύω τόν Μυσαλίωνα, και τήν οικογενειά του, για να μείνω εγώ μόνος κηδεμόνας τού παιδιού σου. Μετά όκτω ήμέρες θά ριξώ τή παιδί σου σέ ένα δεσμοκτήριο, πού εινε κοντά στήν άκροθαλασσιά και έπειτα από ένα έτος, θά τού βγάλω τή μάτια του με ένα άναμμένο σίδερο.

Ο Αυτοκράτωρ μάζευσε όσες δυνάμεις τού άπέμειναν για να συρθεί έως τή πόδια τού Παλαιολόγου, κραζοντας,

— 'Ελεος ! 'Ελεος, για τή φτωχή και άτυχο παιδί μου ! 'Εάν έχρη έναντίον μου, εκδικήσου έμένα, χτύπα με με τή ξίφος σου, αλλά κληήσου τή παιδί μου !

— Να σέ χτυπήσω με τή ξίφος μου ; 'Αλλά γιατι ; Σού θά πεθάνης σέ μιá ώρα !

— 'Ελεος, σέ έξορκίζω, έλεος !... Σπλαχνίσου ένα μικρό παιδάκι,

— Θεόδωρε Λάσκαρη, ό Θεός εινε δίκαιος. Με πέταξες, τρία χρόνια, στή στή φυλακή. Ο πραγματώμένος σίδηρος, πού θά βγάλη τή μάτια τού παιδιού σου, σού χρησιμοεσω για να έξερεθίσης άγριότατος, για να σπαράξουνε τήν αδερφήν μου, κλεισμένη, κατά διαταγή σου, μέσα σ' ένα σάκκο, γιομάτον από τέτοια άγρια θηρία...

— 'Αλλά τή παιδί μου εινε άθώο.

— Και ή αδερφή μου ήτανε άθώα.

— Τι έγκλημα διέπραξε τή τέκνο μου ;

— Και ή αδερφή μου, σέ τί έγκλημάτισε, παρακαλώ ; Γιατι δέν θέλπω να ύπανόρθευή τήν θυγατέρα της με τόν έννοού-μένον Μυσαλίωνα ; Συνέτριψες μιá μητρική καρδιά. 'Ας συντριβή τώρα και ή πατρική καρδιά σου. 'Εφόνευσες γυναίκα, για πληρωμή θά χάρσης τή παιδί σου... Αυτή εινε ή δικαιοσύνη, 'Οδόντα άντι όδόντος...

— Καλά, βόγγηξε τότε ό Λάσκαρης. Είμαι ό Αυτοκράτωρ σου, άκόμη.

Και φώναζε με δυνατή φωνή τούς φύλακας.

Ο Μιχαήλ πάτησε με τή πόδι του, τόν λάφυρα τού Αυτοκράτορος και τού έπνιξε τις φωνές.

— Σώπα, πτώμα ! τού εφώναζε. Απομονάς ότι ό Αυτοκράτωρ όταν πεθαίνει, δέν βασιλεύει πιά ! 'Αλλά γιατι ; Γιατι να σ' εμπόδιω να φωνάξης, έπρόσθεσε ό Μιχαήλ, και σήκωσε τή πόδι του απ' τόν λαιμό του. 'Όσο κι' αν φωνάξης, κανέναν δέν θά ρθή σ' έσε, και αν έχοτανε κανέναν, σέ ένα νεύμα μου, θά πλησίαζε για να σέ φτύση μέσ' στή μούτρα...

Και ύμα ειπεν αυτά, κάθησε κοντά εις τήν αυτοκρατορική τήν κλίνη.

Μιá ώρα πέρασε, χωρίς ν' άκουσθή κανέναν άλλος θόρυβος παρ ό ρόγχος τού άγωνιάντος. Για μιá στιγμή ό ρόγχος έπαυσε, μιá σπασμωδική κίνησις τάραξε τόν καλογηρικό χιτώνα, πού κάλυπτε τή σώμα τού αυτοκράτορος και τή μάτια του γλαρωσαν, σάν να κνιτάζαν σ' άλλους κόσμους πιά.

Ο Μιχαήλ έσκυψε άπάνω εις τή πτώμα, έβγαλεν από τόν κόλπο, τή αυτοκρατορική διαταγμα, δια τού όποιον διορίζοντο κηδεμόνες τού τέκνον, Μιχαήλ ό Παλαιολόγος και ό Μυσαλίων.

— Στρατιώται ! άνέκραξεν ό Παλαιολόγος, ό αυτοκράτωρ άπεβίωσεν, επίτροπος δέ τού βασιλείου της Νικαίας ειμ' έγώ !

— Ζήτω Μιχαήλ ό Παλαιολόγος ! άνέκραξαν δυνατά πολλές φωνές ;

Τήν έσομένη, μετά τήν κηδείαν τού αυτοκράτορος, έοφαζαν τόν Μυσαλίωνα.

'Επειτα από ένα χρόνο, σ' ένα ύγρδ και σκοτεινδ και μαύρο φροσθριο, κοντά στήν άκροθαλασσιά, έχνυαν, με πυρωμένο σίδερο, τή μάτια τού φτωχού παιδιού...

Τό θάωο πλάσμα, σ'ετε καν άντέστη κατά τών δμίων του...

